

KAREL HYNEK MÁCHA

MARINKA

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Stál jsem v malém pokojíku. Na měkkém sedadle, hlavu v ruku opřenou, seděla ona. Ano, to byla ona! – to byla Marinka! – Kdo viděl Goethovu Mignonu od Schadowa malovanou? – Tak byla Marinka, rovně tak! – a jména Marinka i Mignon hrála na neurčitých pyskách mojich, kterým bych ji z jmen těchto měl pojmenovati. Já neviděl nic kolem sebe, než ji; – tak byla se mi zjevila ve snách mých, tak žila v duchu mém; tak jsem uvykl ji milovati v obraze Mignony.

Černé, prosté vlasy padaly v těžkých kadeřích kolem bledého, vyzáblého obličej, který znak veliké krásy nesl, na bílý čistý šat, jenž nahoře až ke krku zapiat, dole až k malé lehounké nožce dosahoval, vysokou, štíhlou jevě postavu. Černý opasek svíral outlé tělo a černá sponka přepínala krásné, vysoké bílé čelo. Nic ale nedosáhlo krásy plamenných černých, hluboko pod čelem ležících očí; ten výraz smutku a touhy žádné péro nenaznačí.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Úryvek je z poloviny prvního dějství, když Hynek poprvé uvidí Marinku.

Ouvertura (= předehra) – lyrická báseň o máji

Dějství první – vypravěč pozoruje obyvatele Prahy v květnu. Oči mu padly na houslistu, který žebрал. Přemýšlel, proč žebrá právě tady, kde příliš lidí neprochází. Sám kolem něj nechtěl projít, protože mu neměl co dát, ale nakonec k němu zamířil. Žebrák nezačal hrát, místo toho zavolal na procházejícího vypravěče jménem, vytáhl lístek a vypravěči ho dal. Vzkaz byl psaný dívčí rukou; neznámá prosila, aby vypravěč přišel k ní na návštěvu na František. Byla nemocná, měla souchotiny, a obdivovala totiž jeho texty. Vypravěč o ní celou noc přemýšlel.

Intermezzo (= mezihra) – lyrická báseň o noci

Dějství druhé – vypravěč jde na František za klášter svaté Anežky a ptá se místní chudé ženy, kde by našel onu dívku. Byla to dívčina matka, která se velice divila, proč jde bohatý člověk k nim na návštěvu. Marinka uvítala hosta a on jí byl okouzlený, připomínala mu madonu z obrazu. Žila v nuzných poměrech a vlastnila jen piano. Žila s otcem-houslistou a macechou. Poté zahrála a zazpívala píseň, kterou Hynek napsal. Hynek byl dojatý a rychle odešel. Ten samý den se však ještě vrátil, aby Marinku ještě viděl, než odejde na pouť do Krkonoš. Bylo to večer, Marinka právě hrála na klavír. Hynek jí řekl, že musí odejít za nemocným přítelem, a ona mu řekla, že až se vrátí, už ji v domě nenajde. Věděla, že brzy zemře. Hynek se vrátil v září a ihned zamířil na hřbitov. Právě zde pochovávali Marinku, za prostou rakví kráčel jen její otec. Toho brzy vytáhli utopeného z Vltavy.

Finále – lyrická tragická báseň

- **téma a motiv**

téma: popis Mariničiny krásy

motivy: sedadlo, madona, sny, vlasy

- **časoprostor**

prostor: Praha

čas: 9. srpna 1833, 10. srpna 1833, 6. září 1833 a několik následujících dní

- **kompoziční výstavba**

Děj je vyprávěn chronologicky.
Úryvek se skládá ze dvou odstavců.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, povídka

- **vypravěč**

ich-forma: vypravěčem je Hynek, jeho jméno se dozvíme až ve druhém dějství

- **postava**

vypravěč Hynek – postava s autobiografickými rysy; spisovatel, básník, citlivý, jde pěšky do Krkonoš
Marinka – krásná chudá dívka, podobá se madoně – má tmavé vlasy a světlou pleť, obdivuje Hynkovu tvorbu, hraje na klavír, je vážně nemocná a ví, že zemře, měla těžký život
otec Marinky – žebrající houslista, chodí v červeném kabátě s dlouhými šosy a nosí tříhranný klobouk
macecha Marinky – vyvdané dcery si příliš nevídá, radši má vlastního malého syna, je neupravená, chudá

- **vyprávěcí způsoby**

pásmo vypravěče v ich-formě

- **typy promluv**

vnitřní monolog vypravěče, jde o záznam vypravěčových vzpomínek

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

zdrobnělina	<i>pokojík, nožka</i>
věta zvolací	<i>Ano, to byla ona! – to byla Marinka!; Tak byla Marinka, rovně tak!</i>
archaismus	<i>pojmenovati, outlé, péro</i>
přechodník	<i>jevě</i>

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

pleonasmus	<i>v malém pokojíku</i>
inverze	<i>hlavu v ruku opřenou; Já neviděl nic kolem sebe</i>
řečnická otázka	<i>Kdo viděl Goethovu Mignonu od Schadowa malovanou?</i>
personifikace	<i>jména Marinka i Mignon hrála na neurčitých pyskách mojich; vlasy padaly v těžkých kadeřích kolem bledého, vyzáblého obličje</i>
hyperbola	<i>Já neviděl nic kolem sebe, než ji; Nic ale nedosáhlo krásy</i>
opakující se stavba věty	<i>tak byla se mi zjevila ve snách mých, tak žila v duchu mém; tak jsem uvykl ji milovati v obraze Mignony</i>
epiteton	<i>plamenných černých pod čelem ležících očí</i>

Literárněhistorický kontext

• kontext autorovy tvorby

první polovina 19. století

Karel Hynek Mácha (1810–1836)

- básník a prozaik, nejvýznamnější představitel českého romantismu
- psal básně, emotivně laděné prózy, deníky
- narodil se v Praze na Újezdě na Malé Straně
- otec byl mlynářský pomocník, matka pocházela z muzikantské rodiny, syn po ní zdědil hudební vnímavost
- pokřtěn Ignác, jméno si počestil a připojil Karel
- navštěvoval svatopetrskou farní školu, poté novoměstské gymnázium
- první verše napsal na piaristickém gymnáziu, psal německy i česky
- studoval filozofii na UK a práva
- účastnil se českého společenského života, hrál v ochotnických divadelních představeních ve Stavovském a Kajetánském divadle, patřil do skupiny spolupracovníků Josefa Kajetána Tyla
- herec Tylovy ochotnické družiny, zde poznal Eleonoru (Lori) Šomkovou
- vedle studia, četby a lásky bylo zdrojem Máchových zážitků cestování, podnikal dlouhé pěší túry, lákala ho zejména místa, kde jeho fantazie mohla dokreslovat zbytky dávné minulosti
- ve své době nepochopen
- rád se toulal po zříceninách českých hradů a často je kreslil
- s přítelem Strobachem došel pěšky až do Benátek
- v roce 1834 podnikl svoji nejdelší cestu – přes Rakousko a Alpy se vydal do Itálie. O této cestě napsal svůj Deník na cestě do Itálie
- posledních 5 měsíců života pracoval jako praktikant v Litoměřicích
- 6. listopadu 1836 náhle zemřel v Litoměřicích po vleklém onemocnění po hašení požáru – cholera
- pohřben v Litoměřicích, ostatky přeneseny na Vyšehrad
- syn Ludvík se nedožil roku

- začínal německy psanými básněmi
- od r. 1830 psal česky
- Svatý Ivan* – první báseň psaná česky
- Máj* – nejslavnější česká romantická báseň – byronská básnická povídka (poéma), vydána 1836
- Hynek je uvězněn za vraždu svůdce své milenky, jímž je jeho vlastní otec
- Kat* – zamýšlený čtyřdílný román (části Vyšehrad, Valdek, Karlův tejn – nedokončeno), dokončena je pouze část Křivoklad
- Obrazy ze života mého* – obsahuje texty Večer na Bezdězu a Marinka
- Cikáni* – nejrozsáhlejší text, román
- Pouť krkonošská, Návrat, Klášter sázavský, Valdice, Sen*
- vedl si šifrované deníky (rozluštil Jakub Arbes)

• literární / obecně kulturní kontext

- jediný představitel českého romantického básnictví a jeden z největších českých básníků vůbec
- zakladatel moderní české poezie
- působil v době národního obrození:
 - počátek NO spadá do 70. let 18. století
 - konec 50. léta 19. století
- dělí se na 4 etapy:
 1. fáze, „obranná“: 80. léta 18. st. – 1805, J. Dobrovský
 - převládá klasicismus, utvářejí se základy obrozené literatury

2. fáze: 1806–1830, J. Jungmann, Fr. Palacký, P. J. Šafařík, J. Kollár, V. K. Klicpera, J. N. Štěpánek, F. L. Čelakovský

- doba napoleonských válek, vytváří se jazykový program, v literatuře se uplatňuje preromantismus

3. fáze: 1830–1848, J. K. Tyl, K. H. Mácha, K. J. Erben

- doba mezi revolucemi, literatura se sblíží se životem, proniká romantismus

4. fáze: 1848 - 50. léta, K. H. Borovský, B. Němcová

- demokratická orientace literatury, směřování k realismu

Romantismus

- od slova román = dobrodružný jako v románě

- vznikl v Anglii na počátku 19. stol., rozšířil se do celé Evropy

- někde přetrval celou polovinu 19. stol.

- navazuje na tendence preromantismu

- není jen umělecký styl, ale životní pocit, postoj člověka

- nový způsob pohledu na svět – silně subjektivní a individualistický

- požaduje se tvůrčí svoboda, nezávislost, touha po harmonii s přírodou

- inspirace – gotika pro svou tajuplnost

3. fáze národního obrození:

Karel Jaromír Erben (1811–1870)

- básník, historik, sběratel lidové slovesnosti (písně, pověsti, pohádky, říkadla), vydavatel staročeských literárních památek, překladatel, novinář

- studoval práva a filozofii, seznámil se s Fr. Palackým, s nímž pak spolupracoval

- Erbenovy pohádky jsou zbaveny skoro vesměs místní a časové určenosti. Tím se liší od pohádek B. Němcové, v nichž se naopak odráží konkrétní životní prostředí a situace

dílo: *Kytice z pověstí národních*, *Prostonárodní písně a říkadla*, pohádky *Zlatovláska*, *Tři zlaté vlasy děda Vševěda*, *Dlouhý, Široký a Bystrozraký*, *Pták Ohnivák* a *Liška Ryška*

Josef Kajetán Tyl (1808–1856)

- prozaik, básník, kritik, novinář

- sblížil se s Klicperou

- redigoval časopis *Květy*, *Vlastimil*, *Posel z Prahy*, vydával politický list *Selské noviny*

- *Dekret Kutnohorský*, *Rozervanec*, *Poslední Čech*, *Strakonický Dudák aneb Hody divých žen*

Romantismus:

Francie

Victor Hugo (1802–1885)

- nejslavnější osobnost francouzského romantismu

- napsal zde básnickou epiku *Legenda věků* (trojdílný básnický cyklus, zobrazuje vývoj lidstva, filozofický podtext)

- *Chrám Matky boží v Paříži*, *Bídníci*

Stendhal (1783–1842)

Červený a černý, *Kartouza parmská*

Lucien Leuwen – román vydaný posmrtně, je nedokončený, původní název *Červený a bílý*

Anglie

Jane Austenová (1775–1817)

- představitelka tzv. rodinného románu (domestic novel)

- *Pýcha a předsudek*, *Emma*, *Northangerské panství*

George Gordon Byron (1788–1824)

básnické povídky: *Džaur, Korzár, Lara* – hlavním hrdinou je člověk revoltující proti současnému světu
Childe Haroldova pouť – moderní epos, autobiografické rysy

Percy Bysshe Shelley (1792–1822)

- zemřel utonutím, plavil se na lodi Ariel

- jeho manželka, Mary Shelleyová, je autorkou Frankensteina

Odpoutaný Prométheus – dramatická báseň, utopie, vyjadřuje téma osvobození lidské myšlenky

Walter Scott (1771–1832)

- považován za zakladatele historické povídky a historického románu

Waverly – román o povstání v Irsku

nejslavnější romány: *Rob Roy, Ivanhoe, Kenilworth, Pirát*

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí (ze strany vypravěče)

- **vysvětlení názvu díla:**

Marinka – podle jména hlavní hrdinky

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Dílo není aktuální, hlavní hrdinka zemřela na souchotiny (= tuberkulózu), které jsou dnes léčitelné.

- **pravděpodobný adresát:**

Příběh zaujme spíše čtenářky.

- **určení smyslu díla:**

Láska i život jsou pomíjivé, měli bychom si jich vážit.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Povídka vyšla roku 1834 v Květech. Patří do cyklu Obrazy ze života mého spolu s povídkou *Večer na Bezdězu*.

- **tematicky podobné dílo:**

František Hrubín – *Romance pro křídlovku*: hlavní hrdinka Terina, do které je vypravěč zamilován, umírá na záškrť

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramaturgií:**

Existují dva amatérské filmy s názvem Marinka, oba jsou hodnoceny kladně.